

Prioriterade prejudikatfrågor 2018

Prioriterade prejudikatfrågor 2018
Produktion: Åklagarmyndigheten, februari 2018
Foto: Jessica Gow/TT Bild, Thomas Carlgren/
Åklagarmyndigheten, Erlend Aas/TT Bild,
Tomas Oneborg/TT Bild

Prioriterade prejudikatfrågor

Riksåklagarens uppgift som åklagare i Högsta domstolen syftar till att få fram en enhetlig och tydlig praxis i rättsliga frågor av betydelse för åklagarverksamheten. Till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras har Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt listat ett antal aktuella prejudikatfrågor.

Områden där praxis saknas

Dataintrång

- **Gränsen mot grovt brott**

Vägledande uttalanden behövs beträffande gränsdragningen mellan brott av normalgraden och det grova brottet.

Penningtvätt

- **Beviskrav och straffvärde**

Det saknas praxis på området sedan ny lagstiftning trädde i kraft den 1 juli 2014. Av särskilt intresse är att få vägledande uttalanden om dels vad som krävs för att bevisa brottslig verksamhet, dels bedömningen av straffvärdet.

Ekobrott

- **Bokföringsbrott**

Gränsen för när ett bokföringsbrott ska bedömas som grovt behöver klarläggas.

- **Insiderbrott**

Vägledning behövs när det gäller tolkningen av vad som utgör insiderinformation.

- **Straffansvaret vid ekobrott i företag**

Åtal för bokföringsbrott och skattebrott begångna i företag innefattar ofta ett påstående om att den tilltalade på grund av sin ställning som företrädare haft ett ansvar för företagets bokföringsskyldighet

eller redovisningsskyldighet i fråga om skatt och avgift. Straffbestämmelserna om bokföringsbrott och skattebrott är dock utformade på ett sätt som inte förutsätter någon viss ställning för att straffansvar ska bli aktuellt, men i vissa fall kan ställningen ha betydelse för att man ska kunna avgränsa kretsen av personer som kan drabbas av straffansvar. Det behövs vägledande uttalanden från Högsta domstolen om i vilka fall man bör falla tillbaka på ställningen för att göra den avgränsningen. .

- **Företagsbot i ekomål**

Vägledning behövs när det gäller beräkning av storleken på företagsbot i ekomål.

Narkotikabrott

- **Olja innehållande THC producerad av s.k. industrihampa**

Enligt bilagan till förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika är vissa sorters hampa som odlas efter ansökan om EU-stöd (s.k. industrihampa) inte att anse som cannabis och därmed inte narkotika. Olja innehållande den narkotikaklassade substansen tetrahydrocannabinol (THC) kan produceras av sådan hampa. Vägledande avgöranden i frågan om olja som producerats på sådant sätt är att anse som narkotika saknas..

29 kap. 5 § brottsbalken - billighets-skäl

- **Strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet**

Den 1 april 2015 ändrades 29 kap. 5 § första stycket 5 brottsbalken på så sätt att rätten vid straffmätningen inte endast ska beakta om den tilltalade frivilligt angett sig utan även om han eller hon lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen av brottet. Det saknas vägledande uttalanden om vilken grad av medverkan som krävs och vilken strafflindring som kan ges i förhållande till medverkansgrad och brottslighetens straffvärde.

Områden där praxis-utvecklingen bör bevakas

Behövs tydligare eller ändrad praxis?

Misshandel av barn

- **Föräldrars och skolpersonals straffria utrymme**

Det finns behov av tydligare praxis när det gäller var gränsen ska gå för föräldrars och skolpersonals straffria utrymme för att utöva visst våld inom ramen för tillsyn och uppfostran av barn.

Bedrägeri och bidragsbrott

- **Rubriceringsfrågor vid systematiskt utövad bedrägeribrottslighet**

Det förhållandet att bidragsbrott har begåtts systematiskt ska särskilt beaktas vid bedömningen av hur ett brott ska rubriceras. Även vid bedrägeribrott kan vid bedömningen av rubriceringsfrågan vikt läggas vid att gärningarna ingått i en serie av systematiska brott. Ytterligare vägledande uttalanden behövs för vad som krävs för att det ska anses vara fråga om brottslighet som utövats systematiskt. Vidare behövs vägledning om systematiska bidragsbrott i vissa fall ska bedömas som bedrägerier.

Tagande/givande av muta

- **Otillbörlig förmån?**

Det finns behov av att bevaka hur praxis utvecklas när det gäller tolkningen av vad som utgör en otillbörlig förmån.

Hets mot folkgrupp

- **Straffansvarets gränser**

Anmälningar om hets mot folkgrupp på sociala medier ökar. Domstolarnas praxis om vilka meddelanden som uttrycker straffbar missaktning varierar och inte heller åklagarnas bedömningar är enhetliga. Det finns behov av vägledning när det gäller hur misstänkta gärningar förhåller sig till yttrandefrihetens gränser som dessa framgår av regeringsformen och Europakonventionen.

Narkotikabrott

• Nya narkotikapreparat

Under senare år har många nya preparat narkotikaklassats. Uttalanden från Högsta domstolen kan komma att behövas om kriterierna för farlighetsbedömningen. För att det ska bli aktuellt att överklaga ett mål till Högsta domstolen krävs dock att det finns tillräckliga kunskaper om de nya preparaten och att praxis antingen brister i enhetlighet eller ligger fel.

Människosmuggling

• Grovt brott?

Högsta domstolen har under 2017 avgjort två mål om människosmuggling som gällt rubriceringsfrågor (domar den 8 november 2017 i målen B 4724-16 och B 6041-16) och meddelat prövningstillstånd i ytterligare två mål som gäller rubricerings- och påföljdsfrågor. Praxis bör även fortsättningsvis bevakas när det gäller gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott.

Förverkande

• Tillämpningen av förverkandeformen utvidgat förverkande

Det är åklagaren som har bevisbördan för att den egendom som avses med ett förverkandeyrkande

enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken utgör utbyte av brottslig verksamhet. För att förverkande ska få ske är det tillräckligt att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. En helhetsbedömning ska göras, där hänsyn bl.a. tas till egendomens beskaffenhet och vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden. Praxis bör bevakas gällande vad som vägs in vid helhetsbedömningen, hur olika omständigheter viktas mot varandra och vad som krävs av åklagaren för att visa att det är klart mera sannolikt att egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet.

Den 1 juli 2016 utökades tillämpningsområdet för utvidgat förverkande. Möjligheterna till utvidgat förverkande gäller efter lagändringen vid fler brott, som t.ex. dataintrång och tagande av muta respektive givande av muta. Vidare kan utvidgat förverkande beslutas vid alla brott som har fyra års fängelse i straffskalan och som är av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Utvidgat förverkande kan numera även tillämpas vid brott som har två års fängelse i straffskalan om brottet har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats organiserat. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Ny lagstiftning Vapenbrott

- **Frågor om rubricering och straffmätning**

Den 1 januari 2018 höjdes straffskalan för grovt vapenbrott från fängelse ett–fyra år till fängelse två–fem år. Vidare höjdes minimistraffet för synnerligen grovt vapenbrott från fängelse tre år till fängelse fyra år. Vägledande uttalanden behövs om gränsdragningen mellan det grova och det synnerligen grova brottet och när det gäller straffmätning.

Olaga integritetsintrång och grovt förtal

- **Ny straffbestämmelse och lagändring**

Den 1 januari 2018 infördes ett nytt gradindelad brott – olaga integritetsintrång – i 4 kap. 6 c § brottsbalken. Straffansvar föreskrivs för den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa bilder eller andra uppgifter, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Bestämmelsen om grovt förtal ändrades samtidigt. Ändringen innebär att även sättet för spridningen särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett förtalsbrott är grovt. Olika åtalsprövningsregler gäller för olaga integritetsintrång respektive förtalsbrott. En gärning som utgör olaga integritetsintrång kan även utgöra t.ex. förtalsbrott. Konkurrenssituationer kan förväntas bli vanligt förekommande. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Grovt fordringsbedrägeri

- **Ny straffbestämmelse**

Den 1 juli 2017 infördes det nya brottet grovt fordringsbedrägeri i 9 kap. 3 a § brottsbalken. Straffbestämmelsen tar sikte på systematiska bedrägerier med bluffakturor. Det är straffbart att i vilseledande syfte rikta betalningsuppmaningar till en vidare krets av mottagare. Förfarandet ska sammantaget ha avsett betydande värde. Endast de mottagare som har betalat och lidit ekonomisk skada har ställning som målsägande. Förberedelse, men inte försök, till grovt fordringsbedrägeri är kriminaliserat. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Olovlig identitetsanvändning

- **Ny straffbestämmelse**

Den 1 juli 2016 infördes det nya brottet olovlig iden-

titetsanvändning i 4 kap. 6 b § brottsbalken. Avsikten är att straffbestämmelsen ska motverka missbruk av identitetsuppgifter och ge skydd mot den integritetskränkning det innebär att få dessa utnyttjade. En särskild åtalsprövningsregel gäller. Olovlig identitetsanvändning kan ingå i olaga förföljelse. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet

- **Utvidgad kriminalisering**

Den 1 juli 2016 trädde lagändringar i kraft som bl.a. innebär att försök, förberedelse och stämpling till allvarliga brott kriminaliseras i större utsträckning än tidigare. Det gäller bl.a. grovt olaga hot, grov utpressning, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak samt grovt och synnerligen grovt vapenbrott. Vidare ändrades bestämmelsen om straff för förberedelse och stämpling på ett sådant sätt att högre straff än fängelse i två år kan dömas ut i fler fall. Ett nytt underlåtenhetsbrott infördes i 23 kap. 6 § brottsbalken; den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och låter bli att förhindra vissa allvarliga brott inom ramen för sammanslutningen kan dömas för det. För vissa grova brott infördes nya och ändrade kvalifikationsgrunder. Slutligen har brottsbeteckningarna grovt brott och ringa brott införts för de brott som berörs av förslagen och som inte redan har en sådan rubricering. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Straffrättslig lagstiftning om terrorism

- **Straffrättsligt ansvar för resor i terrorismsyfte**

Den 1 april 2016 infördes ett särskilt straffansvar för den som tar emot utbildning avseende terroristbrott, reser eller påbörjar en s.k. terrorismresa, finansierar en sådan resa eller finansierar en person eller sammanslutning som t.ex. begår terroristbrott oavsett syftet med finansieringen. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden

• Ny lagstiftning

Den 1 februari 2017 trädde den nya lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden i kraft. Den ersatte den tidigare lagen om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument. Den nya lagen, som liksom den gamla bygger på EU-direktiv, innehåller vissa förändringar men tar fortfarande sikte på marknadsmissbruk (insiderbrott, obehörigt röjande av insiderinformation och marknadsmanipulation). De viktigaste förändringarna är att i den nya lagen kriminaliseras endast uppsåtliga brott som inte är ringa. Därutöver har straffmaximum för grova brott höjts till fängelse 6 år (i likhet med övriga förmögenhetsbrott). Definitionerna av insiderinformation/insiderbrott och marknadsmanipulation har också ändrats något så att de fullt ut korresponderar med EU-direktiv (och EU-förordning) på området. Tilläggas kan att oaktsamma och ringa former av marknadsmissbruk, som tidigare var kriminali-

serat, enligt ny lagstiftning ska beivras av Finansinspektionen, som ska bedriva nära samverkan med Ekobrottsmyndigheten. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Dubbelprövningsförbudet – skattebrott och skattetillägg

• Ny lagstiftning

Den 1 januari 2016 trädde ny lagstiftning i kraft gällande systemet med skattebrott och skattetillägg. Bland annat har en spärreglering införts som innebär att åklagaren inte får inleda en process om skattebrott om Skatteverket dessförinnan har fattat beslut om skattetillägg i fråga om samma felaktighet eller passivitet avseende samma person (13 b § skattebrottslagen). Vidare har en ny lag om ett samlat sanktionsförfarande i allmän domstol införts. Enligt denna lag ska åklagare när åtal väcks för skattebrott samtidigt framställa ett yrkande om skattetillägg för den person som åtalet gäller, om skattetillägget avser en felaktighet eller passivitet som omfattas av åtalet. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm
registrator@aklagare.se
www.aklagare.se